

ПРИНЦИП КОМПЛІМЕНТАРНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

На початку 90-х років минулого століття почали формуватись взаємовідносини національних й міжнародних органів юстиції. Їх пов'язують із заснуванням міжнародних трибуналів *ad hoc*, зокрема Міжнародного трибуналу щодо колишньої Югославії і Міжнародного кримінального трибуналу щодо Руанди, та зі створенням постійно діючого Міжнародного кримінального суду. Їх основною метою було переслідування осіб, винних у здійсненні тяжких міжнародних злочинів. Важливо, що притягнення особи до відповідальності завжди відбувалось на основі принципу компліментарності юрисдикції.

У сучасному міжнародному кримінальному праві під терміном «компліментарність» розуміють характеристику юрисдикції того чи іншого суду, наприклад, принцип компліментарності юрисдикції Міжнародного кримінального суду кримінальній юрисдикції національних судів.

Принцип компліментарності – це такий вид взаємин національної та міжнародної юрисдикцій, коли «міжнародна юрисдикція не заміщає національну юрисдикцію, навіть відносно «ключових» злочинів, а просто доповнює її». Як зазначає Г. Верле, національна юрисдикція завжди має перевагу та є пріоритетною, звісно, окрім випадків, коли «держава не бажає чи не здатна вести розслідування чи розпочинати кримінальне переслідування належним чином» [3, с. 113].

Наразі принцип компліментарності закріплено в Римському Статуті Міжнародного кримінального суду, а практика Суду максимально розкриває його значення. Що ж до діяльності трибуналів *ad hoc*, то їх створення є свідченням того, що міжнародна кримінальна юрисдикція була встановлена в силу неспроможності та небажання Руанди та Югославії притягнути осіб до індивідуальної відповідальності за воєнні злочини, злочини геноциду та злочини проти людяності. Відтак, повністю відповідає вимогам принципу компліментарності.

Щодо ролі Міжнародного кримінального суду, слушною є позиція Н.В. Дрьоміної, відповідною до якої «Римський статут не

дає оцінки чи характеристики жодній національній системі кримінального переслідування як такої. Тому Суд буде залишатися нейтральним у своїй взаємодії з державами» [4, с. 185].

Детальніше реалізація принципу компліментарності виражена в Статуті Міжнародного кримінального суду, а саме у ст. 1 «Суд», ст. 17 «Питання прийнятності», ст. 18 «Попередні постанови, що стосуються прийнятності», ст. 19 «Протести відносно юрисдикції Суду чи прийняття справи до провадження», ст. 20 «*Ne bis in idem*» та ст. 53 «Початок розслідування». Що стосується ст. 1, то згідно з нею Міжнародний кримінальний суд «доповнює національні системи кримінального правосуддя», а в ст. 17 закріплені чотири підстави, відповідно до яких Суд буде вирішувати чи може конкретна справа бути прийнята до провадження.

Аналогічне трактування принципу компліментарності (додатковості) можна зустріти в конвенційних нормах щодо сфери транснаціонального кримінального права. Зокрема, у Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р., а саме у ст. 15 зазначається, що «кожна держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть знадобитися для того, щоб встановити свою юрисдикцію щодо злочинів, визнаних такими відповідно до статей 5, 6, 8 і 23 цієї Конвенції» [1]. У п. 4 ст. 14 Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р. також встановлено, що «ця Конвенція не виключає жодної кримінальної юрисдикції, здійснюваної відповідно до національного законодавства» [2].

Проаналізувавши дані міжнародні акти, можна дійти висновку, що юрисдикція органів міжнародної юстиції вводиться тільки у тих випадках, коли національні правові системи не можуть чи не бажають здійснювати юрисдикцію. Тобто – у випадку збігу юрисдикцій, пріоритет надається саме органам національної юрисдикції.

Отже, принцип компліментарності має на меті гарантувати притягнення винних у здійсненні найбільш серйозних злочинів до відповідальності, і не суперечить законодавству сучасних демократичних держав. Крім того, принцип компліментарності вимагає усунення суперечностей між внутрішнім законодавством, зокрема між кримінально-процесуальним законодавством

держави і Римським Статутом Міжнародного кримінального суду.

Джерела:

1. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, ухвалена Резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789.
2. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712.
3. Верле Г. Принципы международного уголовного права : учебник / пер. с англ. С.В. Саяпина. Одеса : Фенікс. Москва : ТрансЛит, 2011. 910 с.
4. Дремина Н. В. Принцип комплементарности юрисдикции Международного уголовного суда. Актуальні проблеми політики : Збірник наукових праць. Вип. 26. Одеса : ПП «Фенікс», 2005. 504 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.